

COVID-19 SÜRECİNDE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN EĞİTİM MEMNUNİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

A RESEARCH ON FACTORS AFFECTING DISTANCE EDUCATION SATISFACTION OF UNIVERSITY STUDENTS IN THE COVID-19 PROCESS

İbrahim TÜRKMEN¹, Barış SARDOĞAN², İlyas SÖZEN³

1. Öğr. Gör., Uşak Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, ibrahim.turkmen@usak.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1558-0736>
2. Öğr. Gör., Uşak Üniversitesi, Rektörlüğü Kalite Koordinatörlüğü, baris.sardogan@usak.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2510-7942>
3. Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Seferihisar Fevziye Hepkon Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, ilyas.sozen@deu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6503-4696>

Makale Türü Article Type
Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Tarihi Application Date
01.12.2020 12.01.2020

Yayına Kabul Tarihi Admission Date
28.05.2021 05.28.2021

DOI
<https://doi.org/10.30798/makuiibf.834458>

* Bu makalenin hazırlanmasında, İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu Bilimsel Araştırma Projeleri Destekleme Koordinatörlüğü bünyesinde yürütülen, 202001 numaralı "Uzaktan Eğitime Yönelik Öğrenci ve Öğretim Elemanlarının Bakış Açılarının Değerlendirilmesi" başlıklı Bilimsel Araştırma Projesinden yararlanılmıştır.

Öz

Bu araştırmanın amacı, yükseköğretimde koronavirüs nedeniyle zorunlu olarak uygulanmakta olan uzaktan eğitim ile ilgili öğrencilerin memnuniyetini etkileyen faktörlerin ve yaşadıkları sıkıntıların tespit edilmesidir. Araştırma açıklayıcı ve kesitsel tipte bir nicel araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın evrenini, bir kamu üniversitesine bağlı meslek yüksekokulu ve bir bağımsız meslek yüksekokulunda öğrenim gören 3334 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada, kolayda örnekleme yöntemi kullanılmış olup araştırmaya gönüllü olarak 1234 öğrenci katılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde SPSS programı kullanılmış ve sırasıyla frekans analizi, açıklayıcı faktör analizi, güvenilirlik analizi, korelasyon ve regresyon analizi yapılmıştır. Açık uçlu soru ise nitel analiz yöntemlerinden betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda uzaktan eğitimin teknik boyutu, avantajları ve bağımsız öğrenme stili uzaktan eğitim memnuniyetini pozitif yönde etkilerken uzaktan eğitimin dezavantajları uzaktan eğitim memnuniyetini negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde teknik, eğitim ve sosyal olmak üzere üç boyutta sıkıntılar yaşadıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız Öğrenme Stili, Covid-19 Pandemisi, Öğrenci Memnuniyeti, Uzaktan Eğitim, Yüksek Öğretim.

Abstract

The aim of this study is to determine the factors affecting students' satisfaction and the problems they experience regarding distance education, which is mandatory in higher education due to the coronavirus. The research was designed as an explanatory and cross-sectional quantitative research. The population of the study consists of 3334 students studying at a vocational school affiliated to a public university and an independent vocational school. In the study, convenience sampling method was used and 1234 students voluntarily participated in the study. SPSS program was used in the analysis of the research data, and frequency analysis, exploratory factor analysis, reliability analysis, correlation and regression analysis were performed, respectively. The open-ended question was analyzed with the descriptive analysis technique, one of the qualitative analysis methods. As a result of the research, it was revealed that the technical dimension, advantages, and independent learning style of distance education positively affected the satisfaction of distance education, while the disadvantages of distance education affected the satisfaction of distance education negatively. In addition, it was unearthed that students experienced difficulties in three dimensions as technical, educational, and social in the distance education process.

Keywords: Independent Learning Style, Covid-19 Pandemic, Student Satisfaction, Distance Education, Higher Education.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

The problem of this research is to determine the factors affecting students' satisfaction and the difficulties they experience regarding distance education, which is a problem in higher education due to the coronavirus.

Research Questions

What are the factors affecting student satisfaction in the distance education process? Does the technical dimension of distance education affect student satisfaction? Do the advantages and disadvantages of distance education affect student satisfaction? Does having an independent learning style affect student satisfaction towards distance education? What are the problems experienced by students in the distance education process?

Literature Review

Formal and face-to-face education implemented in educational institutions is accepted as traditional education. There are economic, social, cultural, and geographical constraints in traditional education. These constraints do not provide equal opportunities for everyone in access to education. At this juncture, distance education is one of the methods developed for the constraints of traditional education. Distance education is also developing in parallel with the development of technology. Distance education is defined as a teaching method where the teacher is not at the same place as the student. With the use of technology in sharing and transferring knowledge, it has started to be used more in education and training processes. Information is delivered to more individuals in need through technology. With the development of technology, access to education has become easier and distance education has become widespread. Due to space, time, and financial constraints of distance education students, it provides an advantage to students who cannot have formal education in higher education. In addition, it enables students to learn at their own pace. In addition to its advantages, distance education also has disadvantages. Disadvantages of distance education are communication problems, technical difficulties, lack of socialization, and students not being able to learn from each other. In addition, distance education requires an independent learning style. Students need to take responsibility for learning and developing their own learning skills. The current studies on the acceptance and satisfaction of distance education are focus on situation where students and institutions consciously prefer distance education. The main point of this study that makes it different from other studies is that students and educational institutions did not voluntarily and consciously prefer distance education. Both students and higher education institutions have compulsorily participated in distance education due to the Covid-19 pandemic. At this point, the present research is important as it is evaluated from the perspectives of students getting mandatory distance education. If the pandemic process continues for a long time, it is inevitable to continue distance education in higher education. Therefore, it is hoped that the results obtained in the research will contribute to the possible distance education process.

Methodology

The research was designed as an explanatory and cross-sectional quantitative research. The universe of the study consisted of 3334 students studying at a vocational school affiliated to a public university and an independent vocational school. The convenience sampling method was used in the study, and the students who wanted to participate in the study voluntarily were included in the sample. 1234 students voluntarily participated in the study. The research data gathered via questionnaire included questions for defining the participants, attitude scale towards distance education, independent learning style scale, and "What are the difficulties you have in the distance education process?" it was collected through a questionnaire form consisting of an open-ended question. SPSS 22.0 program was used in the analysis of the data obtained and frequency analysis, exploratory factor analysis, reliability analysis, correlation, and regression analysis were performed respectively. The open-ended question was analyzed via the descriptive analysis technique, one of the qualitative analysis methods.

Results and Conclusions

As a result of the research, it was revealed that the technical dimension, advantages, and independent learning style of distance education positively affected the satisfaction of distance education, while the disadvantages of distance education affected the satisfaction of distance education negatively. The technical dimension, advantages dimension, disadvantages dimension of distance education, and independent learning style of students explain 66.2% of the change in distance education satisfaction of students. In addition, it was unearthed that students experienced difficulties in three dimensions as technical, educational, and social in the distance education process. In order for the distance education process to be successful, it is recommended that institutions, educators, students, and families evaluate the technical, educational, and social dimensions of distance education as a whole.

1. GİRİŞ

Yeni Koronavirüs Hastalığı (Covid-19), 2019 yılının aralık ayında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Vuhan Eyaletinde ortaya çıkmıştır. Koronavirüsün tüm dünyaya yayılması üzerine 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel bir salgın olarak kabul edilmiş ve pandemi ilan edilmiştir (WHO, 2020). Türkiye’de 10 Mart 2020 tarihinde ilk Covid-19 vakası tespit edilmiş olup 15 Mart 2020 tarihinde ilk ölüm gerçekleşmiştir. 16 Mart 2020 tarihinden itibaren yükseköğretime 3 hafta ara verilmiştir. Bu ara sürecinde hem Yükseköğretim Kurulu hem de üniversiteler uzaktan eğitim için mevzuat, teknolojik altyapı, insan kaynakları, içerik ve uygulama alanlarında gerekli hazırlıklar yapılarak 23 Mart itibariyle tüm yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitime geçilmiştir (YÖK, 2020). Koronavirüs nedeniyle dünya genelinde yaklaşık 166 milyon vaka, 3,4 milyondan fazla ölüm (WHO, 2021), Türkiye’de ise yaklaşık 5,1 milyon vaka, 46 binden fazla ölüm gerçekleşmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2021). Koronavirüse yönelik aşı çalışmalarının henüz sonuçlanmaması, salgının kontrol altına alınamaması nedeniyle eğitim-öğretim uzaktan eğitim ile yapılmaktadır.

Bu araştırmada, Covid-19 pandemisinde yükseköğretim kurumlarında uygulanmak zorunda kalınan uzaktan eğitim sürecine yönelik öğrencilerin memnuniyetini etki eden unsurların ve öğrencilerin yaşamış olduğu sıkıntıların tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Uzaktan eğitimin kabul edilmesi ve memnuniyetine yönelik yapılmış olan mevcut araştırmalar öğrencilerin ve kurumların bilinçli olarak uzaktan eğitimi tercih ettiği duruma yöneliktir. Bu araştırmanın diğer araştırmalardan ayrıldığı temel nokta, uzaktan eğitimi gönüllü ve bilinçli olarak tercih etmemiş olan ve tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’nin de yoğun bir şekilde etkilendiği koronavirüs nedeniyle uzaktan eğitim almak zorunda kalan öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmesidir. Hem öğrenciler hem de yükseköğretim kurumları Covid-19 pandemisi nedeniyle mecburi olarak uzaktan eğitime katılmışlardır. Bu bağlamda araştırma zorunlu olarak uygulanan uzaktan eğitimin, öğrencilerin bakış açısıyla değerlendirildiği için önemlidir. Pandemi sürecinin uzun süre devam etmesi halinde yükseköğretimde uzaktan eğitimin devam etmesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla araştırmada elde edilen sonuçların uygulanmaya devam edilmesi muhtemel uzaktan eğitim sürecine katkı sunması beklenmektedir. Ayrıca yükseköğretim kurumlarına, öğretim elemanlarına, öğrencilere ve öğrenci ailelerine yönelik uzaktan öğretim süreci ile ilgili öneriler geliştirilmiştir.

Efiloğlu Kurt (2015) yapmış olduğu araştırma sonucunda uzaktan eğitim sistemi ile ilgili öğrencilerin memnuniyetini verilen eğitimin kalitesi ve öğrencilerin elde ettikleri faydaların etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca uzaktan eğitim sisteminin öğrenciler arasındaki iletişimi ve iş birliğini kolaylaştırması öğrencilerin memnuniyeti artırmaktadır. Öğrencilerin memnuniyet oranı arttıkça sistemi kullanma eğilimi ve sıklığı artmaktadır. Öğrencilerin derslere katılımı uzaktan eğitim sistemine yönelik memnuniyetleri ile yakından ilişkilidir. Dolayısıyla uzaktan eğitim sürecinin başarılı olabilmesi ve hedeflenen öğrenme çıktılarına ulaşılabilmesi için öğrencilerin memnuniyetini etki eden faktörlerin

belirlenmesi önemlidir. Ayrıca öğrencilerin uzaktan eğitim ile ilgili yaşadıkları sıkıntıların tespit edilmesi ve bu sıkıntıların giderilmesine yönelik gerekli önlemlerin alınması sürecin başarısında önemli katkı sağlayacaktır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Eğitim, insanları zihinsel, duygusal ve davranışsal açıdan gelişmesini sağlayan ve toplumun geleceğine yön veren en temel olgulardan biridir. Örgün, yüz yüze yapılan geleneksel eğitim, ekonomik, sosyal, kültürel ve coğrafi kısıtların etkisiyle herkese eşit fırsatlar sunamamaktadır. Bu durumdan kaynaklanan sınırlılıklara çözüm olarak geliştirilen etkili yöntemlerden biri de uzaktan eğitim olmuştur (Özbal, 2015). Eğitim kurumları erişilebilirlik, esneklik, maliyet etkinliği ve öğrenme kalitesini destekleme gibi nedenlerle uzaktan eğitime yönelik faaliyette bulunmaktadır (Holt ve Thompson, 1998). Moore ve Kearsley (2012) tarafından uzaktan eğitim, “öğretimin öğrenmeden farklı bir yerde gerçekleştiği, teknolojiler aracılığıyla iletişimin sağlandığı ve özel kurumsal organizasyon gerektiren öğretim ve planlı öğrenme” olarak tanımlanmıştır. Uzaktan eğitim doğası gereği, öğretmen ile öğrenciyi birbirine bağlayan, öğretmenin öğrenciyle aynı zamanda aynı yerde olmadığı bir öğretim metodudur (Casey, 2008).

Uzaktan eğitim, 16. yüzyılda mektupla başlamış, 1920’li yıllarda ise elektronik ortama aktarılmıştır. 1960’lı yıllardan itibaren bilişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte yükseköğretimde bazı derslerin uzaktan eğitimle verilmesi ve bazı bölümlerin de tamamen uzaktan eğitime dönüşmesi sağlanmıştır (Simonson, Smaldino ve Zvacek, 2015). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişim süreci içerisinde posta, kablolu televizyon, uydu, telefon konferansı ve son olarak internet tabanlı teknolojiler kullanılmıştır (More ve Kearsley, 2012; Menchaca ve Bekele, 2008). Uzaktan eğitim sürecinde teknolojinin gelişmesiyle birlikte öğretim eşzamanlı ve eşzamansız olarak yapılabilmektedir. Eşzamansız öğretim hem öğrencilerin hem de öğretmenin zaman ve mekâna göre ayrılmasına olanak tanmaktadır (Bullock, Gable ve Mohr, 2008).

Uzaktan eğitimin gelişmesinde vatandaşların hem coğrafi hem de sosyo-ekonomik olarak eğitim kurumlarına uzak olması, eğitime yönelik güçlü istek ve teknolojinin hızlı gelişimi ile birlikte sunduğu imkânlar etkili olmuştur. Bununla birlikte, uzaktan öğrenmenin gelişimi ile teknolojinin kitle iletişimindeki genişleyen rolü arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Posta dağıtım hizmeti tarafından verilen temel mesleki kurslarla başlayan uzaktan eğitim, günümüzde ön lisans ve lisans eğitim programlarının yanı sıra lisansüstü programlara kadar genişlemiştir (Lassoued, Alhendawi ve Bashitialshaaer, 2020; Casey, 2008). Uzaktan eğitim sürecinin üç temel özelliği bulunmaktadır. (1) Uzaktan eğitim, öğretmen ile öğrencilerin farklı yer ve zamanda bulunmalarına olanak sağlar. (2) Uzaktan eğitim, eğitim sürecini kolaylaştırmak ve desteklemek amacıyla öğretmen ve öğrenciler arasında iki yönlü iletişimi içermektedir. Karşılıklı iletişim, bir metni okumaktan veya bir televizyon

yayınını izlemekten daha fazlası anlamına gelmektedir. (3) Uzaktan eğitim, öğretmen ile öğrenci arasında karşılıklı iletişimi sağlamak için teknolojiyi kullanmaktadır (Garrison ve Shale, 1987).

2.1. Uzaktan Eğitim ve Teknoloji

Uzaktan eğitim, yüz yüze öğretimle ilişkili coğrafi ve zaman kısıtlamalarından arındırılmış eğitim ve öğretimi sağlamak için teknolojiden yararlanmaktadır (Tabata ve Johnsrud, 2008). İnternet, öğrencilerin eğitmen ve diğer öğrencilerle elektronik olarak iletişim kurmak ve bilgiye ulaşmak için altyapıyı sağlayan önemli bir araçtır. Ayrıca, coğrafi uzaklık veya kişisel koşullar nedeniyle normalde eğitim alma imkânı olmayan öğrencilere eğitime erişimde kolaylık sağlamaktadır (Hardy ve Bower, 2004). Bilgi teknolojilerinin gelişmesi, internetin ve World Wide Web'in (Web) büyümesi bilgi yayma ve iletişim olanaklarını da artırmıştır (Holt ve Thompson, 1998).

Teknoloji, öğrencilerin öğrenme kaynaklarına erişiminin sağlanması, öğrenciler ve akademik personel arasında iletişimin kolaylaştırılması ve iş birliğine dayalı çalışma, bireysel öğrencilerin veya öğrenci gruplarının değerlendirilmesi ve idari ve öğrenci desteğinin sağlanması konusunda alt yapı sağlamaktadır. Aynı zamanda uzaktan eğitim sürecinde teknoloji, öğrenciler arasında çok sayıda kişilerarası iletişimin gerçekleştiği zengin, paylaşılan, sanal bir çalışma alanı sunan işbirlikçi bir araçtır. Teknoloji, öğrencilere fayda sağlarken eğitmenin görevini de kolaylaştıran ek bir boyut olarak kabul edilmektedir (Salakhova, Shamsitdinova ve Shakhakimova, 2020; Olson, 2005).

Teknoloji, bilginin paylaşılmasında ve aktarılmasında kullanılmasıyla birlikte eğitim öğretim süreçlerinde daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Teknoloji aracılığıyla bilgi, ihtiyaç duyan daha fazla bireye ulaştırılmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte eğitime erişim kolaylaşmış ve uzaktan eğitim yaygınlaşmıştır. Teknolojinin gelişmesine ek olarak öğrencilerin yer, zaman ve maddi kısıtları nedeniyle özellikle yükseköğretimde örgün eğitim alma imkânlarının olmaması da uzaktan eğitimin yaygınlaşmasında ve kabulünde önemli rol oynamaktadır (Efiloğlu Kurt, 2015).

2.2. Uzaktan Eğitimin Avantajları ve Dezavantajları

Geleneksel yüz yüze eğitime kıyasla uzaktan eğitimin avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Uzaktan eğitimin avantajları (Salakhova vd., 2020; Simonson vd., 2015):

1. Erişim kasıtlı olarak kısıtlanmadıkça, dersler veya çevrimiçi ders materyalleri, uygun şekilde donatılmış bir bilgisayar ve bir internet bağlantısı olan dünyadaki herhangi bir öğrenci tarafından kullanılabilir. Öğrenciler okul, ev, işyeri veya topluluk konumlarından derslere katılabilir.
2. Uzaktan eğitim derslerine öğrenciler uygun olduğu saatte veya istediği zaman katılabilir.
3. Öğrenciler kendi hızlarında çalışabilirler.
4. Web üzerinden sunulan ders materyalleri ve aktivitelerine öğrenciler dizüstü bilgisayarlar, akıllı telefonlar veya tabletlerle erişim sağlayabilir.

5. Çevrimiçi ders materyalleri geliştirildikten sonra kolayca güncellenebilir ve öğrencilerin güncel bilgilere erişimi sağlanabilir.
6. Öğrenci merkezli bir öğrenme ortamı sağlayabilir.
7. İnternet, aktif öğrenmeyi teşvik eder ve öğrencilerin kurs içeriğine entelektüel katılımını kolaylaştırır.
8. İyi tasarlanmış bir çevrimiçi ders, çeşitli öğrenme deneyimleri sağlar ve farklı öğrenme stillerini barındırır.
9. Öğrenciler, mezun olduktan sonra istihdam seçeneklerini artırabilecek bir faktör olan internet kaynaklarını kullanma konusunda beceri kazanabilirler.
10. Kişisel kimlikler gizli kaldığında, cinsiyet, etnik köken, görünüm veya engelleyici koşullardan bağımsız olarak tüm öğrenciler eşit zeminde olabilir.
11. Öğrenciler zamanından ve seyahat masraflarından önemli ölçüde tasarruf sağlayabilir.

Uzaktan eğitimin dezavantajları (Adnan ve Anwar, 2020; Dubey ve Pandey, 2020; Salakhova vd., 2020; Simonson vd., 2015):

1. Uzaktan eğitim sürecinde derslerin içerik ve öğrenme fırsatlarından ziyade teknolojiye odaklanılabilir.
2. Özellikle kırsal ve düşük sosyoekonomik bölgelerde internet erişiminin olmaması, birçok öğrencinin bilgisayara sahip olmaması, sahip olsa da teknolojik kaynaklarını nasıl kullanacaklarını bilememesi uzaktan eğitimi sekteye uğratabilir.
3. Bazı eğitimciler, öğrenci merkezli öğretim modeline uyum sağlamakta güçlük çekebilir.
4. Bazı konular ve uygulamalı dersler uzaktan eğitime uygun olmayabilir.
5. Bant genişliği sınırlamaları, Web üzerinden video akışı, multimedya ve yoğun bellek kullanan grafikler gibi gelişmiş teknolojiler önemli yatırımlar gerektirmektedir. Eğitim kurumlarının bu yatırımlara ayırabilecekleri kaynakları sınırlı olabilir.
6. Uzaktan eğitim, öğrencilerin kendi öğrenmeleri için daha fazla sorumluluk almalarını ve bağımsız öğrenme stilline sahip olmalarını gerektirmektedir. Bazı öğrencilerin öz yeterlilikleri ve öğrenme stilleri uzaktan eğitime uygun olmayabilir.
7. Öğrenci sorularına verilen yanıtlar geleneksel eğitimde sınıf ortamında anlık olabilsede geri bildirim uzaktan eğitimde daha uzun süre alabilir.
8. Öğrencilerin öğretim elemanları ve arkadaşlarıyla iletişimi, sosyalleşme ve kampüs ortamı sağlanamayabilir.
9. Hem öğrencilere hem de eğitime eğitim ve teknik yardım sağlayan destek altyapısı yeterli olmayabilir.

2.2. Uzaktan Eğitim ve Bağımsız Öğrenme Stili

Öğrenme, planlı ve programlı bir eğitim ortamında, bilginin alınması ve işlenmesinden oluşan iki aşamalı bir süreçtir. Bir öğrencinin eğitim sonucunda öğrenmesi o öğrencinin yetenek, beceri ve yapacağı ön hazırlığın yanı sıra kendi öğrenme stiline ve öğretmenin öğretim stiline uyumluluğuna bağlıdır. Bu bağlamda öğrenme stili öğrencilerin “bilgiyi alma ve işleme” ile ilgili yolları olarak ifade edilebilir (Felder ve Silverman, 1988). Öğrenme stili, temel olarak insanların bilgiyi anlama ve hatırlama yolu olarak tanımlanabilir (Brown, 1998). Öğrenme stili “bireylerin karakteristik olarak farklı öğrenme görevlerine yaklaşma yolları” olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin bir öğrenme durumuna yaklaşımı veya tercihi, performans ve öğrenme sonuçlarının başarısı üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır (Cassidy, 2004).

Eğitimde bağımsızlık ve özerklik kavramları, eğitimin öğrenci güdümlü olduğu fikrine dayanmaktadır. Uzaktan eğitimde, öğrenciler kendi programlarına göre çalışabilir ve öğrenme hızlarını belirleyebilirler (Bullock vd., 2008). Öğrencinin kendi başına çalışmayı sevmesi, öğrenme ile ilgili sorumluluk alması, takım çalışmasından ziyade bireysel çalışmayı tercih etmesi bağımsız öğrenme stiline sahip olduğunu gösterir (Gülbahar ve Alper, 2014).

Web tabanlı öğretimdeki teknolojiler ve süreçler uzaktan öğrenenler için esneklik sağlasa da belirli zorluklar da üretebilirler. Bu zorluklar, öğrencinin öğrenme ortamının kendi kendini yöneten doğasına uyum sağlamasını gerektirmektedir (Bataineh ve Atoum, 2021; DeTure, 2004). Öğrencilerin uzaktan eğitimdeki başarılarında öğrenme stillerinin önemli etkisi bulunmaktadır. Kendini yönetebilen, sorumluluk alan ve kendi kendine öğrenmeye eğilimli öğrenciler uzaktan eğitimde daha başarılıdır (Battalio, 2009). Dolayısıyla uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin başarılı olmalarında bağımsız öğrenme stiline sahip olmalarının önemli bir etkisi bulunmaktadır (Simonson vd., 2015).

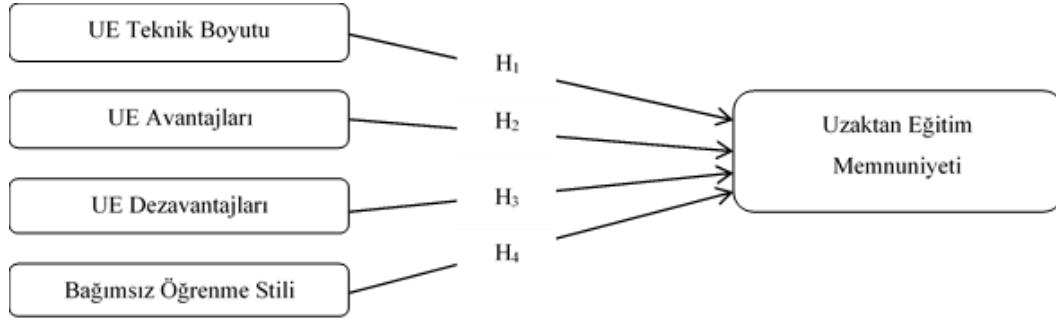
3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı, Modeli ve Hipotezleri

Bu araştırmanın konusu, koronavirüs nedeniyle yükseköğretimde zorunlu olarak uygulanan uzaktan eğitim sürecinin öğrencilerin bakış açısı ile değerlendirilmesidir. Araştırmada, Covid-19 pandemisinde yükseköğretim kurumlarında uygulanmak zorunda kalınan uzaktan eğitim sürecine yönelik öğrencilerin memnuniyetini etkileyen unsurlar ve öğrencilerin yaşamış olduğu sıkıntıların tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Araştırmanın amacı ve modeli doğrultusunda oluşturulan hipotezler şunlardır:

Hipotez 1: Uzaktan eğitimin teknik boyutu uzaktan eğitim memnuniyetini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir.

Hipotez 2: Uzaktan eğitimin avantajları uzaktan eğitim memnuniyetini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir.

Hipotez 3: Uzaktan eğitimin dezavantajları uzaktan eğitim memnuniyetini istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde etkilemektedir.

Hipotez 4: Bağımsız öğrenme uzaktan eğitim memnuniyetini istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir.

Araştırma sorusu: Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadığı sıkıntılar nelerdir?

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, bir kamu üniversitesine bağlı meslek yüksekokulu (Uşak Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu) ve bir bağımsız meslek yüksekokulunda (İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu) öğrenim gören 3334 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada, kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Anket formu Google Forms kullanılarak oluşturulmuş ve evrende yer alan tüm öğrencilere e-posta aracılığıyla ulaştırılmıştır. Araştırma verileri, 12 Mayıs-12 Haziran 2020 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmaya 1234 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır.

3.3. Araştırmanın Etik İzni

Araştırmanın etik izni, Uşak Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan alınmıştır (Tarih: 11.05.2020 ve Sayı: 2020-71).

3.4. Veri Toplama Aracı

Araştırma verilerini toplamak için kullanılan anket formu; öğrencileri tanımlayıcı 9 soru, 5'li Likert tipinde hazırlanmış, 16 ifadeden oluşan Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği, 4 ifadeden oluşan Bağımsız Öğrenme Stili Ölçeği ve bir tane açık uçlu sorudan oluşmaktadır.

Uzaktan eğitimin teknik, avantajları, dezavantajları ve memnuniyet boyutlarının ölçülmesinde Arslan, Bircan ve Eleroğlu (2019) tarafından geliştirilen “Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği”, ve Haznedar ve Baran (2012) tarafından geliştirilen “E-Öğrenmeye Yönelik Tutum Ölçeği”nde yer alan ifadeler kullanılmıştır. Bağımsız öğrenme stili ise Gülbahar ve Alper (2014) tarafından geliştirilen “Elektronik Ortamlar için e-Öğrenme Stilleri Ölçeği”nde yer alan ifadeler kullanılmıştır. Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sıkıntıları tespit etmek amacıyla açık uçlu olarak “Uzaktan eğitim sürecinde yaşadığımız sıkıntılar nelerdir?” sorusu sorulmuştur.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS 22 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma verilerinin normal dağılım varsayımında kurtosis ve skewnes değerleri dikkate alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerliliğine yönelik açıklayıcı faktör analizi yapılmış, güvenilirliği ise Cronbach’s Alpha katsayısı ile değerlendirilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkinin tespit edilmesi için korelasyon analizi yapılmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin tespit edilmesi için regresyon analizi yapılmıştır. Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadığı sıkıntılara yönelik ifadeleri nitel analiz yöntemlerinden betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir.

4. BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin %69,9’u kadın, %30,1’i erkektir. Araştırmaya katılanların %52,7’si UÜSHMYO, 47,3’ü İKMYO öğrencisidir. Katılımcıların %59,3’ü birinci sınıf, %40,7’si ikinci sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin %53,7’sinin kişisel bilgisayarını, %97,3’ünün interneti olan akıllı telefonu ve %69,4’ünün evinde sabit internet bağlantısı bulunmaktadır. Öğrenciler uzaktan eğitim ile verilen dersleri %59,5’i akıllı telefon aracılığıyla katılmışlardır. Öğrencilerin %25,7’si her zaman %35,8’i çoğu zaman dersleri canlı olarak takip ederken %4’ü dersleri canlı olarak hiç takip etmemişlerdir. Online olarak yapılan derslerin kayıtları Google Classroom’a yüklenmektedir. Yüklenen ders kayıtlarını izleme durumu ise öğrencilerin %11,3’ü her zaman izlerken, %12,4’ü hiç izlememişlerdir. Araştırmaya katılım sağlayan öğrencilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Tanımlayıcı İstatistikleri

DEĞİŞKENLER		Frekans	%
Cinsiyet	Kadın	863	69,9
	Erkek	371	30,1
Okulu	UÜ SHMYO	650	52,7
	İKMYO	584	47,3
Sınıfı	1. Sınıf	732	59,3
	2. Sınıf	502	40,7
Kişisel bilgisayarınız var mı?	Evet	663	53,7
	Hayır	571	46,3
İnternet bağlantısı olan akıllı telefonunuz var mı?	Evet	1201	97,3
	Hayır	33	2,7

Evinizde sabit internet bağlantısı var mı?	Evet	857	69,4
	Hayır	377	30,6
Dersleri hangisini kullanarak takip ettiniz?	Telefon	734	59,5
	Bilgisayar	225	18,2
	Telefon + Bilgisayar	275	22,3
Dersleri canlı olarak takip etme durumu	Hiçbir zaman	49	4
	Nadiren	171	13,9
	Bazen	280	22,7
	Çoğu zaman	442	35,8
	Her zaman	292	23,7
Ders kayıtlarını izleme durumu	Hiçbir zaman	153	12,4
	Nadiren	243	19,7
	Bazen	373	30,2
	Çoğu zaman	326	26,4
	Her zaman	139	11,3

Uzaktan eğitime yönelik tutum ölçeğinin ve bağımsız öğrenme stili ölçeğinin geçerliliğine ilişkin açıklayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Verilerin AFA'ya uygunluğu KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ve Barlett's küresellik testi ile belirlenmiştir. Faktör analizinde Varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Ölçekte yer alan ifadelerin faktör yüklerinin 0,50 ve üzeri olanlar analize kabul edilmiştir. Ölçeklerin güvenilirliği, Cronbach's Alpha katsayı ile değerlendirilmiştir. Ölçeklerin güvenilirlikleri için Cronbach's Alpha Katsayısının alt sınırı olarak 0,70 kabul edilmiştir (Nunnally ve Bernstein, 1994).

Uzaktan eğitime yönelik tutum ölçeğine ilişkin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerinin 0,942 ve Barlett's küresellik testinin sonucu $p=0,000$ ($p < 0,05$) olduğu için veriler, faktör analizi için uygundur (Akgül ve Çevik, 2005).

Tablo 2. Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinin Faktör ve Güvenilirlik Analizi Sonuçları

UE Memnuniyeti (Özdeğer=9,428; Açıklanan Varyans=42,853; Cronbach's Alpha= 0,882)	Faktör Yükleri
Genel olarak uzaktan eğitimden memnunuz.	0,771
Uzaktan eğitimin yararlı olduğunu düşünüyorum.	0,738
Eğitimi uzaktan eğitim ile devam etmek isterim.	0,698
Uzaktan eğitimde verilen dersleri anladım ve öğrendim	0,692
Uzaktan eğitimin sağladığı maliyet avantajından memnunuz	0,637
UE Teknik Boyutu (Öz değer=2,834; Açıklanan Varyans=12,882; Cronbach's Alpha= 0,749)	Faktör Yükleri
Görüntü ve ses kalitesi yeterli düzeydedir.	0,834
* Uzaktan eğitim sistemine erişmekte problemler yaşanmaktadır.	0,755
Üniversitenin uzaktan eğitim derslerinin erişimine sunduğu imkânlar yeterlidir.	0,689
UE Avantajları (Öz değer=1,235; Açıklanan Varyans=5,634; Cronbach's Alpha= 0,794)	Faktör Yükleri
Uzaktan eğitim, istediğim dersi istediğim zaman dinleme imkânı vermektedir.	0,876
Uzaktan eğitim, evden eğitim alabilme rahatlığı sağlamaktadır.	0,689
Uzaktan eğitimde tekrar dinleme imkânı, kendi öğrenme hızımda öğrenmemi sağlar.	0,588
UE Dezavantajları (Öz değer=,926; Açıklanan Varyans=4,210; Cronbach's Alpha= 0,716)	Faktör Yükleri
Uzaktan eğitim, uygulamalı dersleri öğrenmeyi kısıtlamaktadır.	0,841
Uzaktan eğitim sosyalleşmeyi engellemektedir.	0,758
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)= 942; Barlett's Test of Sphericity ($\chi^2=15938,866$; sig. =,000)	
Toplam Açıklanan Varyans= 65,559; Toplam Cronbach's Alpha= 0,771	

Açıklayıcı faktör analizinde, farklı faktörler altına yüklenen 3 ifade sırasıyla analizden çıkartılmıştır. Uzaktan eğitimin teknik boyutunda yer alan “Sisteme erişimde sorun yaşadığım zaman teknik destek alabiliyorum”, dezavantajları boyutunda yer alan “Uzaktan eğitimde yüz-yüze iletişimin olmaması beni rahatsız etmektedir” ve memnuniyet boyutunda yer alan “İstedğim zaman istediğim yerden derse katılma esnekliğinden memnunuz” ifadeleri analizden çıkartılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda 13 ifadeden oluşan 4 boyutlu uzaktan eğitime yönelik tutum ölçeği elde edilmiştir. İfadelerin faktör yükleri 0,588 ile 0,876 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam açıklayıcılık oranı 65,559’dur. Ölçeğin ve alt boyutlarının güvenilirlik katsayısı (Cronbach’s Alpha) ise memnuniyet boyutu 0,882; teknik boyutu 0,749; avantajları boyutu 0,794; dezavantajları boyutu 0,716 ve ölçeğin genel güvenilirlik katsayısı ise 0,771’dir.

Bağımsız öğrenme stili ölçeğine ilişkin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerinin 0,724 ve Barlett’s küresellik testinin sonucu $p=0,000$ ($p < 0,05$) olduğu için veriler, faktör analizi için uygundur (Akgül ve Çevik, 2005). Yapılan faktör analizi sonucunda dört ifadeden oluşan tek boyutlu bağımsız öğrenme ölçeği elde edilmiştir. İfadelerin faktör yükleri 0,631 ile 0,838 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam açıklayıcılık oranı 59,997’dir. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı ise (Cronbach’s Alpha) 0,774’dür (Tablo 3).

Tablo 3. Bağımsız Öğrenme Stili Ölçeğinin Faktör ve Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Bağımsız Öğrenme Stili (Özdeğer= 2,400; Açıklanan Varyans=59,997; Cronbach’s Alpha= 0,774)		Faktör Yükleri
Öğrenme sürecinde en iyi kendi kendime çalışarak öğrenirim.		0,838
Yönlendirilmiş olarak bağımsız çalışmayı tercih ederim.		0,826
Kendi başıma öğrenme konusundaki yeteneğime oldukça güvenirim.		0,786
Bir dersten alabildiğim kadar çok şey almak benim sorumluluğumdur.		0,631
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)= 0,724; Barlett’s Test of Sphericity ($\chi^2=1485,772$; sig. =,000)		

Araştırmada kullanılan ölçeklerdeki değişkenlerin ortalamaları, standart sapmaları, basıklık (skewness) ve çarpıklık (kurtosis) değerleri Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Ölçeklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Ölçekler	n	Mean	SS	Skewness	Kurtosis
Bağımsız Öğrenme	1234	3,32	0,87	-0,258	-0,068
UE Teknik Boyutu	1234	3,4	0,91	-0,57	0,074
UE Avantajları	1234	3,91	0,88	-0,896	0,666
UE Dezavantajları	1234	3,74	1,14	-0,651	-0,502
UE Memnuniyeti	1234	3,04	1,04	0,027	-0,657
UE Yönelik Tutum	1234	3,43	0,61	-0,424	0,018

Normallik varsayımı olarak Tabachnick ve Fidell (2013) tarafından önerilen basıklık ve çarpıklık değerleri (-1,500 ve +1,500) dikkate alınmıştır. Araştırmada yer alan değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerleri -1,500 ile +1,500 arasında yer aldığı için verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (Tablo 4).

Tablo 5. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Değerleri

Değişkenler	1	2	3	4	5
UE Teknik Boyutu	1				
UE Avantajları	,533**	1			
UE Dezavantajları	-,333**	-,401**	1		
UE Memnuniyeti	,519**	,683**	-,647**	1	
Bağımsız Öğrenme Stili	,444**	,530**	-,314**	,529**	1

**p<0,01, *p<0,05

Yapılan korelasyon analizi sonucunda araştırmada yer alan değişkenler arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir (p<0,01). Uzaktan eğitim memnuniyeti ile uzaktan eğitimin teknik boyutu, uzaktan eğitimin avantajları boyutu ve bağımsız öğrenme stili arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Uzaktan eğitim memnuniyeti ile uzaktan eğitimin dezavantajları boyutu arasında ise negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 5).

Uzaktan eğitimin teknik, avantajları, dezavantajları ve bağımsız öğrenme stiline uzaktan eğitim memnuniyeti üzerine olan etkisini belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizinde Enter metodu kullanılmıştır. Çoklu doğrusallık sorununun olup olmadığı bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları, tolerans ve Variance Inflation factor (VIF) değerlerine göre karar verilmiştir. Bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları 0,7'den küçüktür. Ayrıca yapılan çoklu regresyon analizinde VIF değeri 1,8'in altında ve tolerans değeri 0,5'ten daha yüksektir. Bu değerlerin kabul edilebilir olduğu ve mevcut örnekleme çoklu doğrusallık sorununun olmadığı tespit edilmiştir (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2014). Analiz sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişken Uzaktan Eğitim Memnuniyeti	β	Tolerance	VIF
Constant	,1,658***			
UE Teknik Boyutu	,131***	,114***	0,668	1,497
UE Avantajları	,446***	,378***	0,578	1,731
UE Dezavantajları	-,375***	-,411***	0,811	1,233
Bağımsız Öğrenme Stili	,179***	,149***	0,676	1,48
Model F	602,434***			
R	0,814			
R ²	0,662			
Adj. R ²	0,661			

b = unstandardized coefficient; β = standardized coefficient * p < ,05; ** p < ,01; *** p < ,001

Uzaktan eğitimin teknik boyutu öğrencilerin uzaktan eğitim memnuniyetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemektedir (p<,001, β = ,114). Bu sonuca göre H1 hipotezi desteklenmektedir. Uzaktan eğitimin avantajları öğrencilerin uzaktan eğitim memnuniyetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemektedir (p<,001, β = ,378). Bu sonuca göre H2 hipotezi desteklenmektedir. Uzaktan eğitimin dezavantajları öğrencilerin uzaktan eğitim memnuniyetini negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemektedir (p<,001, β = -,411). Bu sonuca

göre H3 hipotezi desteklenmektedir. Öğrencilerin sahip olduğu bağımsız öğrenme stili öğrencilerin uzaktan eğitim memnuniyetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemektedir ($p < ,001$, $\beta = ,149$). Bu sonuçlara göre H4 hipotezi desteklenmektedir. Uzaktan eğitimin teknik boyutu, avantajları boyutu, dezavantajları boyutu ve öğrencilerin sahip olduğu bağımsız öğrenme stili öğrencilerin uzaktan eğitim memnuniyetindeki değişimin %66,2'sini açıklamaktadır ($R^2 = ,662$).

Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sıkıntıları tespit etmek amacıyla açık uçlu olarak “Uzaktan eğitim sürecinde yaşadığınız sıkıntılar nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadığı sıkıntılara yönelik ifadeleri nitel analiz yöntemlerinden betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sıkıntılar “teknik, eğitim ve sosyal” olmak üzere 3 tema oluşturulmuştur. Betimsel analiz sonucunda oluşturulan tema, alt tema ve kodlar Tablo 7’de verilmiştir.

Öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine bağlanabilmelerine yönelik gerekli bilgisayar ve internetlerinin olmaması veya yetersiz olmasının yanı sıra sistemden kaynaklanan sıkıntılar “teknik sıkıntılar” olarak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin verilen ödevlerin yapılması ve sisteme yüklenmesi konusunda kişisel bilgisayarlarının olmaması, derse katılım sağlayabilecek kadar internet kotalarının olmaması, evlerinde sabit internet bağlantısının olmaması uzaktan eğitim sürecinde sıkıntı yaşamalarına neden olmaktadır. Ayrıca öğrenciler uzaktan eğitim sistemine girişte yaşanan aksaklıklar, görüntü ve ses kalitesinin iyi olmaması, sistemin öğrencileri sistemden atması gibi sistemsel sıkıntılar da yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 7. Uzaktan Öğretim Sürecinde Öğrencilerin Yaşamış Oldukları Sıkıntılara Yönelik Bulgular

Tema	Alt Tema ve Kodlar
Teknik Sıkıntılar	İnternet Bağlantısı ile İlgili Sıkıntılar (İnternetin çekmemesi, İnternetin olmaması, İnternet kotasının yetersizliği)
	Sistemsel Sıkıntılar (Sisteme girememe, Sistemin donması, Ses ve görüntünün net olmaması, Sistemin öğrenciyi atması)
	Kişisel Bilgisayarının Olmaması
Eğitim ile İlgili Sıkıntılar	Derslerin İşlenişi (Ders sürelerinin kısalığı, Derslerin hızlı işlenmesi, Öğretim elemanlarının uzaktan eğitimle ilgili tecrübesizliği, Uygulama derslerinin uzaktan eğitime uygun olmaması, Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimin yerini tutmaması, Sınıf ortamının olmaması)
	Dersleri Anlayamama (Derslere odaklanamama, Derslerden verim alamama, Uzaktan eğitime alışamama, Öğrenciler arasında birbirinden öğrenmenin gerçekleşmemesi)
	Sınavlar (Sınavların online olması, Sınavlara adapte olamama, Ödevlerin çok ve uzun olması, Sınav sürelerinin kısa olması)
Sosyal Sıkıntılar	Sosyalleşmenin Olmaması (Yüz yüze iletişimin olmaması, arkadaşlık ortamının kurulamaması, kampüs ortamının olmaması)
	Ailesel Sebepler (Ailenin uzaktan eğitimi anlayamaması, Ailenin işleri, Öğrencinin ayrı odasının olmaması, Ailenin imkânlarının yetersizliği)

Öğrencilerin uzaktan eğitim ile ilgili yaşadığı ikinci sıkıntı ise eğitim ile ilgili sıkıntılardır. Öğrenciler dersin işlenişi, dersleri anlayamama ve sınavlar ile ilgili sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu sıkıntılara yönelik ders sürelerinin kısalığı (15-30 dk), derslerin hızlı işlenmesi, öğretim

elemanlarının uzaktan eğitim hakkında tecrübesizliği, yüz yüze iletişimin olmaması, uzaktan eğitimde sınıf ortamının oluşturulamaması, öğrencilerin birbirlerinden öğrenme olanaklarının ortadan kalkması, uygulama derslerinin yapılamaması veya uzaktan eğitime uygun olmaması gibi derslerin işleniş şekline yönelik sıkıntıları bulunmaktadır. Öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde derslerin süresinin kısalması nedeniyle yetişmeyen konular veya konuların daha iyi anlaşılabilmesi için çok fazla ödev verilmesi, bazı sınavların ödev şeklinde yapılması, ödevlerin bilgisayar ortamında hazırlanma zorunluluğu, kısa süre içerisinde birçok dersten ödev hazırlama durumunda kalınması, çoktan seçmeli yapılan sınavlarda sürelerin kısa olması, sınav esnasında sistemsel veya internet bağlantısına yönelik sıkıntıların yaşanması gibi sınavlara yönelik yaşadıkları sıkıntılar olduğu ifade edilmiştir. Öğrencilerin uzaktan eğitime adapte olamaması, derslere odaklanamaması, derslerin işleniş ve sınavların yapılaş şekline yönelik sıkıntılar öğrencilerin derslerden yeterli verim alamamalarına, dersleri yeterince anlayamamalarına ve uygulama yapamadıkları için mesleki anlamda yetersizlik hissine kapılmalarına neden olmaktadır.

Öğrenciler uzaktan eğitimin teknik ve eğitimle ilgili yaşadıkları sıkıntılarının yanı sıra sosyal anlamda da sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Yüz yüze iletişimin olmaması, arkadaşlık ortamının kurulamaması, üniversite eğitiminin en önemli unsurlarından biri olan kampüs ortamının olmaması öğrencilerin sosyalleşmesine yönelik sıkıntılar yaşamalarına neden olmaktadır. Ayrıca pandemi sürecinde öğrencilerin aileleriyle birlikte yaşamaları, ailelerin uzaktan eğitimi anlayamamaları, öğrencilerin aile işlerine yardımcı olmak durumunda kalmaları, ayrı odalarının olmaması ve ailenin bu anlamda imkanlarının sınırlı olması öğrencilerin ailelerinden kaynaklı sıkıntılar yaşamalarına neden olmuştur.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler uzaktan eğitim sistemlerinin temelini oluşturarak önünü açmaktadır. Yaşamakta olduğumuz Covid-19 Pandemi döneminde ise uzaktan eğitim kaçınılmaz hale gelmiştir. Sistemsel aksaklıkların istenmeden de olsa yaşandığı bu geçiş döneminde, tüm eğitim kurumlarının uzaktan eğitim sistemi ile ilgili seçmiş olduğu farklı hizmet altyapısı (Google Meet, Zoom, BigBlueButton, vb.) bulunmaktadır. Öğrenci ve öğretim elemanının aynı ortamda olmadığı ama bir arada bulunabildiği uzaktan eğitim modelleri, internet altyapısı ve bu yapıyı kullanabilecek bir cihaz (Telefon, bilgisayar, tablet, vb.) ihtiyacı duymaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %54,7'sinin kişisel bilgisayarı, %97,4'ünün interneti olan akıllı telefonu ve %70'inin evinde sabit internet bağlantısı bulunmaktadır. Öğrenciler uzaktan eğitim ile verilen dersleri genellikle akıllı telefon aracılığıyla katıldıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %61,9'u genellikle derslere canlı olarak diğer bir deyişle eşzamanlı olarak katılmışlardır. Video kayıtlarını izleme ve çevrimiçi derslere katılım uzaktan eğitimde akademik başarıyı artırmaktadır (Kurnaz ve Ergün, 2019). Uzaktan eğitim için gerekli olan internet altyapısı ve bu alt yapıyı kullanacak olan cihazlardan her öğrencide büyük oranda mevcut olduğu tespit edilmiştir. Fakat ailesinin yaşadığı bölge kapsamında,

internet alt yapısı olmayan öğrenciler de bulunmaktadır. Dolayısıyla sosyo-ekonomik açıdan her öğrencinin uzaktan eğitim sisteminin ihtiyacı olan altyapıya uygun şekilde sahip olduğunu söylemek mümkün değildir.

Uzaktan eğitimin teknik boyutu öğrencilerin uzaktan eğitim memnuniyetini artırmaktadır. Üniversitelerin uzaktan eğitime erişim için sunduğu imkânlar, sisteme erişimin kolay olması, görüntü ve ses kalitesinin yeterli düzeyde olması öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine yönelik memnuniyetlerini olumlu bir şekilde etkilemektedir. Teknolojideki gelişmeler, eğitime erişimi artırarak öğrencilerin öğrenme sürecine daha aktif katılmasını sağlamıştır (Galusha, 1997). Teknoloji, bilginin paylaşılmasında ve aktarılmasında kullanılmasıyla birlikte eğitim öğretim süreçlerinde daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Teknoloji aracılığıyla bilgi ihtiyaç duyan daha fazla bireye ulaştırılmaktadır (Efiloğlu Kurt, 2015). Öğrencilerin, teknoloji öz yeterlik düzeyleri uzaktan eğitim memnuniyetlerine ve akademik başarılarına olumlu katkı yapmaktadır (Wang, Shannon ve Ross, 2013). Öğrenciler uzaktan eğitim derslerine bilgisayar ve bir internet bağlantısı olan telefon ile istedikleri yerde ve zamanda katılabilmeleri memnuniyetlerini artırmaktadır (Simonson vd., 2015). Covid-19 pandemisi döneminde Ürdünlü üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmada öğrencilerin çoğunun teknoloji ve internet erişiminin kısıtlı olması nedeniyle uzaktan eğitim deneyiminden memnun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Bataneh ve Atoum, 2021). Uzaktan eğitimin başarılı olması için ülke genelinde internet altyapısının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Uzaktan eğitimin teknolojiye bağımlı teknik altyapısı öğrencilerin memnuniyeti ve başarısı için temel koşul olmakla birlikte tek başına yeterli olması mümkün değildir. Uzaktan eğitimin başarılı olmasında teknolojik alt yapının yanı sıra örgütsel, sosyal ve pedagojik faktörler de önemlidir (Erturgut, 2008). Yükseköğretim kurumları uzaktan eğitime yönelik teknolojik altyapı yatırımlarını artırırken öğrencilerin ekonomik ve sosyal özelliklerinin yanı sıra öğrenme stilleri, bilinç seviyeleri, öz disiplinleri ile ilgili unsurlar da dikkate alınmalıdır. Hem öğretim elemanlarının hem de öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine adaptasyonunun sağlanması gerekmektedir.

Uzaktan eğitimin öğrencilere sağlamış olduğu avantajları öğrencilerin uzaktan eğitim memnuniyetini pozitif yönde etkilerken dezavantajları ise negatif yönde etkilemektedir. Öğrencilerin uzaktan eğitimin sağlamış olduğu yer ve zaman esnekliğinden memnun oldukları, sosyalleşmeyi engellediği ve uygulamalı derslerin uzaktan eğitime uygun olmaması nedeniyle memnun olmadıkları tespit edilmiştir. Uzaktan eğitim, öğrencilerin uygun olduğu saatte veya istediği zaman derslere katılabilmeye, kendi hızlarında çalışabilmeye olanakları sunmaktadır. Ancak uzaktan eğitim, öğrencilerin iletişim, sosyalleşme, derslere yönelik uygulama imkanlarını kısıtlayabilmektedir (Simonson vd., 2015). Bu durumlar öğrencilerin memnuniyeti üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır.

Öğrencilerin sahip olduğu bağımsız öğrenme stili öğrencilerin uzaktan eğitim memnuniyetini olumlu olarak etkilemektedir. Battalio (2009) tarafından yapılan araştırmada da öğrencilerin uzaktan

eğitmeden memnuniyetleri ve başarıları ile öğrenme stilleri arasında önemli bir ilişki olduğunu tespit edilmiştir. Bağımsız öğrenme stiline sahip öğrencilerin uzaktan eğitimde daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin bağımsız öğrenme ile ilgili tutumları hem akademik olarak hem de bilgisayar destekli eğitimlerde başarılı olmalarını olumlu olarak etkilemektedir (Cengizhan, 2007). Uzaktan eğitimin öğrenme ortamı, öğrencinin kendi kendini öğrenmelerini zorunlu kılmaktadır (DeTure, 2004).

Uzaktan eğitim, hızla tüm eğitim sektörlerinde öğrenim ortamlarının ortak bir özelliği haline gelmektedir. Yeni teknolojiler, maliyet ekonomisi, öğrencilere daha yüksek düzeyde erişim, daha esnek ve gelişmiş eğitim fırsatları dahil olmak üzere geleneksel biçimlere göre birçok avantaj sunmaktadır. Ancak literatür, bu varsayılan hedeflerin çoğunun teknik ve parasal sorunlar nedeniyle uygulamada çoğu kez karşılanmadığını göstermektedir. Karşılanmayan bu sonuçların en önemlisi, çevrimiçi öğrenme ortamlarının gelişmiş öğrenme süreçleri ve öğrenme çıktıları yaratmada genellikle başarısız olmasıdır (Adnan ve Anwar, 2020; Alvarez, 2020; Oliver, 1999). Uzaktan eğitimin sağlanmasında teknoloji kilit bir rol oynasa da etkililik, sunum teknolojisine değil öğretimsel sonuçlara bağlıdır. Etkili uzaktan eğitimin anahtarı, bir sunum sistemi seçmeden önce öğrencilerin ihtiyaçlarına, içeriğin gerekliliklerine ve öğretim elemanlarının karşılaştığı kısıtlamalara odaklanmaktır (Yousuf, 2007). Uzaktan eğitim sürecinde idari, sosyal, akademik, teknik, motivasyon, destek, maliyet ve erişim gibi sıkıntılarla karşılaşmaktadır (Lassoued vd., 2020; Muilenburg ve Berge, 2005).

Uzaktan eğitim sürecinin başarılı olabilmesi için öğrencilerin memnuniyetini etki eden faktörlerin belirlenmesi önemlidir. Ayrıca öğrencilerin uzaktan eğitim ile ilgili yaşadıkları sıkıntıların tespit edilmesi ve bu sıkıntıların giderilmesi de gereklidir. Uzaktan eğitim öğrenci merkezli öğrenmedir. Öğrencilerin özelliklerini ve demografik özelliklerini bilmek, memnuniyetini etkileyen unsurları, öğrenme stillerini ve yaşadıkları sıkıntıları bilmek eğitimin önündeki potansiyel engelleri anlamamıza yardımcı olabilir (Galusha, 1997). Araştırma sonucunda öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde teknik, eğitim ve sosyal sıkıntılar yaşadıkları tespit edilmiştir.

Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları teknik sıkıntılar olarak öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine erişim sağlayabilmeleri için gerekli olan bilgisayar ve internetlerinin olmaması ve sistemden kaynaklanan sıkıntılar ön plana çıkmaktadır. Öğrenciler uzaktan eğitim sistemine girişte aksaklıklar yaşadıklarını, sistemin görüntü ve ses kalitesinin yeterli düzeyde olmadığını ve bazı durumlarda sistemin kopması gibi sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ulaşılan bu sonuç araştırmanın nicel kısmında elde edilen uzaktan eğitimin teknik boyutunun öğrenci memnuniyeti olumlu etkilediği bulgusuyla ve literatürde yer alan araştırma (Adnan ve Anwar, 2020; Dubey ve Pandey, 2020; Salakhova vd., 2020) sonuçlarıyla uyumludur.

Öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde derslerin işlenişi, ders sürelerinin kısalığı, öğretim elemanlarının uzaktan eğitime yönelik tecrübesizliği, yüz yüze iletişimin olmaması, öğrencilerin

birbirlerinden öğrenmenin gerçekleşmemesi, uygulama derslerinin uzaktan eğitime uygun olmaması gibi eğitim ile ilgili sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrenciler, uzaktan eğitim sürecinde çok fazla ödev verilmesi, sınavların ödev olarak yapılması, ödevlerin hazırlanmasına yönelik zaman ve teknolojik kısıtların olması, sınav anında yaşanan teknolojik aksaklıklar gibi sınavlara yönelik sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Benzer bir sonuç Bataineh ve Atoum (2021) tarafından yapılan çalışmada da öğrencilerin ev ortamında dikkatlerini dağıtan çok fazla unsurun (TV, aile, mesajlaşma, sosyal medya, oyun oynama vb.) bulunması derslere odaklanamamasına neden olduğu, pandeminin getirdiği psikolojik sıkıntılar nedeniyle motivasyon kaybının olduğu, ders içeriklerinin ve materyallerinin sıkıcı olması, çok fazla ödev verilmesi öğrencilerin performansını olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Koronavirüs nedeniyle hızla geçilen uzaktan eğitim sistemine öğrenciler adapte olamadıklarını ve derslere odaklanamadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum öğrencilerin derslerden verim alamamalarına, dersleri yeterince anlayamamalarına ve uygulama yapamadıkları için mesleki anlamda yetersizlik hissine kapılmalarına neden olmaktadır. Peloso ve diğerleri (2020) tarafından yapılan çalışmada öğrenciler bir çalışma rutini oluşturamadıklarını, dikkat dağıtıcı şeylerin çokluğu ve evde çalışmak için belirli bir yerin olmaması nedeniyle zorlandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler uzaktan eğitim sürecindeki zorluklar nedeniyle uygulamalı dersleri öğrenememekten ve mesleki eğitimlerinin yetersiz olacağından endişe duyduklarını ifade etmişlerdir. Benzer bir sonuç Machynska ve Dzikovska (2020) tarafından yapılan çalışmada da bulunmuştur. Söz konusu çalışmada hem eğitimcilerin hem de öğrencilerin pandemi döneminde zorunlu olarak geçilen uzaktan eğitime hazır olmadıkları, adapte olamadıkları ve bu nedenle kendilerini yetersiz hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu bulgusu, öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde başarılı olabilmesi için bağımsız öğrenme stiline sahip olmalarının önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle eğitim sistemi öğrencilerin bağımsız öğrenmelerini geliştirecek şekilde düzenlenmelidir.

Uzaktan eğitim modellerinin teknik aksamalarının ya da sunduğu imkânların yanında, öğrenciye sosyal imkân tanımaması da tartışılması ve göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur. Uzaktan eğitim sisteminden memnun olmayan öğrenciler, gerekçe olarak kampüs alanından uzak kalmayı ön sıralarda göstermişlerdir. Sosyalleşmenin olmaması, kampüs alanında bulunulmamasının getirdiği etkiler; uzaktan eğitim sistemine yönelik tutumu ve memnuniyeti olumsuz olarak etkilemektedir. Pandemi sürecinde öğrencilerin aileleriyle birlikte yaşamaları ve ailenin imkânlarının yeterli olmaması (ayrı oda, zaman ve teknoloji), ailelerin uzaktan eğitimi anlayamamaları, öğrencilerin aile işlerine yardımcı olmak durumunda kalmaları öğrencilerin ailelerinden kaynaklı sıkıntılar yaşamalarına neden olmuştur. Araştırmanın bu bulgusuna benzer olarak Adnan ve Anwar (2020) tarafından yapılan çalışmada yükseköğretim öğrencilerinin öğretim üyeleri ile yüz yüze etkileşim eksikliği, iletişim problemleri ve geleneksel sınıf sosyalleşmesinin olmaması gibi problemler yaşadıklarını tespit etmişlerdir.

Bu araştırmada öğrencilerin uzaktan eğitim memnuniyeti üzerinde teknik altyapı, uzaktan eğitimin avantajları ve bağımsız öğrenme stili pozitif yönde etkisi olduğu, uzaktan eğitimin dezavantajlarının ise negatif yönde etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmada öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde teknik sıkıntılarının yanı sıra eğitim ve sosyal yönlerden de sıkıntı yaşadıkları tespit edilmiştir. Yükseköğretim kurumları pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitime yönelik teknik altyapılarını geliştirirken öğrencilerin eğitim ve sosyal açıdan yaşadıkları sıkıntıları da dikkate almalıdır.

Uzaktan eğitim, eğitime erişimi genişletmede ve yüksek eğitim fırsatlarını artırmada önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, herhangi bir uzaktan eğitim girişiminin başarısı, kritik ve temel bir kaynağa, yani kaliteli eğitim sağlayan katılımcı öğretim elemanlarına bağlıdır (Tabata ve Johnsrud, 2008). Çevrimiçi eğitim, geleneksel sınıftakinden farklı bir pedagoji ve benzersiz bir dizi beceri gerektirmektedir. İnternet üzerinden eğitim veren öğretmenlerin, yöntemlerini çevrimiçi ortamın gereksinimlerine uyumlu hale getirilmelidir. Bu nedenle öğretim elemanları, uygun içeriğe ve kaynaklara erişim sağlamak, öğrencileri motive etmek ve öğrenme faaliyetlerinde desteklemek için yeni teknolojileri kullanma yollarını dikkate almalıdır (Koçoğlu ve Tekdal, 2020; Oliver, 1999). Çevrimiçi ortamdaki etkileşimin doğası, öğretim elemanlarının derslerini nasıl öğrettiklerini büyük ölçüde etkilemektedir. Geleneksel, yüz yüze sınıfta, gayri resmi ve kendiliğinden etkileşimler sıklıkla meydana gelmekte ve öğretim elemanları dersten önce, ders sırasında veya sonrasında öğrencilerle doğrudan konuşma imkanına sahiptir. Ancak çevrimiçi ortamda öğretim elemanları bu tür etkileşimleri özellikle planlamalıdır (Hardy ve Bower, 2004). Öğretim elemanları uzaktan eğitimin geleneksel eğitimden farkını anlamaları ve ders içeriklerini ve sunumlarını uzaktan eğitime uygun hale getirmelidir. Bu anlamda yükseköğretim kurumları öğretim elemanlarına yönelik eğitim programları ile destek olmalıdır.

Öğrencilerin pandemi sürecinde yükseköğretimde zorunlu olarak uygulanmakta olan uzaktan eğitimden yarar sağlayabilmeleri için bağımsız öğrenme ve kendi kendine öğrenme yeteneklerini geliştirmeleri gerekmektedir. Ailelerin ise öğrencilere uzaktan eğitim sürecinde yer, zaman, teknoloji ve maliyet anlamında yeterli imkân sunmaları ve psikolojik olarak da destek sağlamaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adnan, M. ve Anwar, K. (2020). Online Learning Amid the COVID-19 Pandemic: Students' Perspectives. *Journal of Pedagogical Sociology and Psychology*, 2(1), 45-51. doi:10.33902/JPSP.2020261309.
- Akgül, A. ve Çevik, O. (2005). *İstatistiksel Analiz Teknikleri SPSS'te İşletme Yönetimi Uygulamaları* (2. Baskı). Ankara: Emek Ofset.
- Alvarez, A. V. Jr. (2020). The Phenomenon of Learning at a Distance through Emergency Remote Teaching Amidst the Pandemic Crisis. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 144-153. doi:10.5281/zenodo.3881529.

- Arslan, R., Bircan, H., ve Eleroğlu, H. (2019). Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Cumhuriyet Üniversitesi Örneği. *S.C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(2), 1-19.
- Bataineh, K. B. ve Atoum, M. S. (2021). A Silver Lining of Coronavirus: Jordanian Universities Turn to Distance Education. *International Journal of Information and Communication Technology Education*, 17(2), 138-148. doi:10.4018/IJICTE.20210401.oa1.
- Battalio, J. (2009). Success in Distance Education: Do Learning Styles and Multiple Formats Matter? *American Journal of Distance Education*, 23(2), 71-87.
- Brown, B. L. (1998). Learning Styles and Vocational Education Practice. Washington: Center on Adult, Career, and Vocational Education, The Ohio State University College of Education.
- Bullock, L. M., Gable, R. A. ve Mohr, J. D. (2008). Technology-Mediated Instruction in Distance Education and Teacher Preparation in Special Education. *Teacher Education and Special Education*, 31(4), 229-242.
- Casey, D. M. (2008). A Journey to Legitimacy: The Historical Development of Distance Education through Technology. *TechTrends*, 52(2), 45-51.
- Cassidy, S. (2004). Learning Styles: An Overview of Theories, Models, and Measures. *Educational Psychology*, 24(4), 419-444.
- Cengizhan, S. (2007). Proje Temelli ve Bilgisayar Destekli Öğretim Tasarımlarının; Bağımlı, Bağımsız ve İş Birlikli Öğrenme Stillerine Sahip Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Öğrenme Kalıcılığına Etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 377-401.
- DeTure, M. (2004). Cognitive Style and Self-Efficacy: Predicting Student Success in Online Distance Education. *American Journal of Distance Education*, 18(1), 21-38.
- Dubey, P. ve Pandey, D. (2020). Distance Learning in Higher Education during Pandemic: Challenges and Opportunities. *The International Journal of Indian Psychology*, 8(2), 43-46. doi:10.25215/0802.204.
- Efiloğlu Kurt, Ö. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Bakış Açılarının Teknoloji Kabul Modeli ve Bilgi Sistemleri Başarı Modeli Entegrasyonu ile Belirlenmesi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(3), 223-234.
- Erturgut, R. (2008). İnternet Temelli Uzaktan Eğitimin Örgütsel, Sosyal, Pedagojik ve Teknolojik Bileşenleri. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 1(2), 79-85.
- Felder, R. M. ve Silverman, L. K. (1988). Learning and Teaching Styles in Engineering Education. *Engineering Education*, 78(7), 674-681.
- Galusha, J. M. (1997). Barriers to Learning in Distance Education. *Interpersonal Computing and Technology*, 5(3-4), 1-23.
- Garrison, D. R. ve Shale, D. (1987). Mapping the Boundaries of Distance Education: Problems in Defining the Field. *American Journal of Distance Education*, 1(1), 7-13.
- Gülbahar, Y. ve Alper, A. (2014). Elektronik Ortamlar için e-Öğrenme Stilleri Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 39(171), 421-435.
- Hair, J. J., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2014). *Multivariate Data Analysis* Seventh Edition. Harlow: Pearson Education Limited.
- Hardy, K. P. ve Bower, B. L. (2004). Instructional and Work Life Issues for Distance Learning Faculty. *New Directions for Community Colleges*, 128, 47-54.
- Haznedar, Ö. ve Baran, B. (2012). Eğitim Fakültesi Öğrencileri İçin E-Öğrenmeye Yönelik Genel Bir Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 42-59.

- Holt, D. M. ve Thompson, D. J. (1998). Managing Information Technology in Open and Distance Higher Education. *Distance Education*, 19(2), 197-227.
- Koçoğlu, E. ve Tekdal, D. (2020). Analysis of Distance Education Activities Conducted during COVID-19 Pandemic. *Educational Research and Reviews*, 15(9), 536-543. doi:10.5897/ERR2020.4033.
- Kurnaz, F. B. ve Ergün, E. (2019). E-öğrenme Ortamlarında Öğrenme Stilleri ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 12(2), 532-549.
- Lassoued, Z., Alhendawi, M. ve Bashitialshaaer, R. (2020). An Exploratory Study of the Obstacles for Achieving Quality in Distance Learning during the COVID-19 Pandemic. *Educational Sciences*, 10(9), 1-13. doi:10.3390/educsci10090232.
- Machynska, N. ve Dzikovska, M. (2020). Challenges to Manage the Educational Process in the HEI during the Pandemic. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 12(1, Sup.2), 92-99. doi: 10.18662/rrem/12.1sup2/251.
- Menchaca, M. P. ve Bekele, T. A. (2008). Learner and Instructor Identified Success Factors in Distance Education. *Distance Education*, 29(3), 231-252.
- Moore, M. G. ve Kearsley, G. (2012). *Distance Education A Systems View of Online Learning* (3rd Edition). Belmont: Wadsworth.
- Muilenburg, L. Y. ve Berge, Z. L. (2005). Student Barriers to Online Learning: A Factor Analytic Study. *Distance Education*, 26(1), 29-48.
- Nunnally, J. C. ve Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory* (Third Edition). New York: McGraw-Hill.
- Oliver, R. (1999). Exploring Strategies for Online Teaching and Learning. *Distance Education*, 20(2), 240-254.
- Olson, P. W. (2005). Significant Success Factors in Distance Education. *International Journal of Case Method Research & Application*, 235-245.
- Özbay, Ö. (2015). Dünyada ve Türkiye'de Uzaktan Eğitimin Güncel Durumu. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(5), 376-394.
- Peloso, R. M., Ferruzzi, F., Mori, A. A., Camacho, D. P., da Silva Franzin, L. C., Teston, A. P. M. ve Freitas, K. M. S. (2020). Notes from the Field: Concerns of Health-Related Higher Education Students in Brazil Pertaining to Distance Learning During the Coronavirus Pandemic. *Evaluation & the Health Professions*, 43(3), 201-203. doi:10.1177/0163278720939302.
- Sağlık Bakanlığı. (2021). Türkiye COVID-19 Hasta Tablosu. COVID-19 Bilgilendirme Platformu: <https://covid19.saglik.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 25.05.2021.
- Salakhova, E., Shamsitdinova, M. ve Shakhakimova, M. (2020). The Impact of Information Technologies on Distance Education During Pandemic in the Republic of Uzbekistan. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt / Egyptology*, 17(6), 8962-8967.
- Simonson, M., Smaldino, S. ve Zvacek, S. (2015). *Teaching and Learning at a Distance: Foundations of Distance Education* (Sixth Edition). Information Age Publishing: Charlotte, North Carolina.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. (2013). *Using Multivariate Statistics* (Six Edition). Boston: Pearson.
- Tabata, L. N. ve Johnsrud, L. K. (2008). The Impact of Faculty Attitudes Toward Technology, Distance Education, and Innovation. *Research in Higher Education*, 49, 625-646.

- Wang, C.-H., Shannon, D. M. ve Ross, M. E. (2013). Students' Characteristics, Self-regulated Learning, Technology Self-efficacy, and Course Outcomes in Online Learning. *Distance Education*, 34(3), 302-323.
- WHO. (2020). Coronavirus disease (COVID-19) pandemic, <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>. Erişim Tarihi: 09.11.2020.
- WHO. (2021). "WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard", World Health Organization: <https://covid19.who.int/table>. Erişim Tarihi: 22.05.2021.
- Yousuf, M. I. (2007). Effectiveness of Mobile Learning in Distance Education. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 8(4), 114-124.
- YÖK. (20 Nisan 2020). Pandemi Günlerinde Türk Yükseköğretimi. Erişim 01 Temmuz 2020, <https://covid19.yok.gov.tr/Sayfalar/HaberDuyuru/pandemi-gunlerinde-turk-yuksekokretimi.aspx>.